

comprehendere eos, qui, licet alias piratæ sint, hujusmodi actiones interdum exercent circa aliquos absque injustitia, scilicet in Turcas vel alios similes, qui contra Ecclesiam vel Christianos principes bellum gerunt, quia in illis actibus non se gerunt ut piratæ. Difficultas vero esse potest, si injuste deprædentur alios, etiamsi illi infideles sint, an id sufficiat ad incurrendam hanc censuram. Et ratio dubitandi esse potest, quia simpliciter fertur hæc censura contra piratas et latrones maris; tunc autem vere exercent hoc munus; ergo incurrunt illam censuram. Quod maxime locum habere potest, quando hujusmodi infideles navigant cum facultate (*salvum conductum* appellant) Summi Pontificis aut aliorum principum Christianorum, ad quos jus illam concedendi pertineat; nam tunc non solum infidelibus, sed ipsis etiam principibus Christianis fit gravis injuria in hujusmodi deprædatione; merito ergo comprehenditur tale delictum in hac clausula, quæ universalis et absoluta est. Alio etiam modo potest contingere hæc injustitia, si fiat in homines gentiles, nec subditos, nec inimicos Ecclesiæ, quos prædicto modo offendere in navi, piratarum latrocinium est; cur ergo sub hac censura non comprehenditur?

21. *Verior sententia negans.* — In contrarium vero est, quia quamvis in hac clausula sit absolute sermo de piratis, nihilominus tamen non comprehenduntur nisi piratæ Christiani seu baptizati, quia alii non sunt capaces censuræ, neque his præceptis Ecclesiasticis subduntur; ergo eadem ratione non intelligitur ferri hæc censura, nisi contra piratas expoliantes Christianos. Patet consequentia, quia æquitas postulat, ut utrinque servetur æqualitas; sicut ergo piratæ infideles, etiamsi spoliarent Christianos, non comprehenduntur, nec specialiter puniuntur ab Ecclesia gladio spirituali, sed agendum contra illos est, si fieri potest, gladio materiali et bello, ita nec Christiani piratæ, si tantum in infideles hoc munus exercent, licet inique agant, non comprehenduntur sub hac clausula et censura. Imo nec propterea videntur puniri ab Ecclesia, regulariter loquendo, quia injustitia illa quodammodo est extra terminos Ecclesiæ, sicut est injustitia, quam ipsi infideles in Christianos exercent, nisi fortasse quatenus illa deprædatio redundat in injuriam Christianorum principum, vel in Ecclesiæ odium, aut aliud simile nocumentum, quæ malitia est formaliter distincta ab injustitia

seu latrocinio piratæ ut sic. Et puniri quidem potest ab Ecclesia, non tamen videtur punita ex vi hujus clausulæ, neque alicujus censuræ, quæ ipso jure lata invenitur. Et hæc posterior pars videtur mihi probabilior, quæ ex sequenti clausula et censura magis explicabitur.

22. *An comprehendantur consilium dantes sub fautoribus.* — *Pars negans præfertur.* — Additur in eadem clausula extensio ejusdem censuræ ad *fautores, et receptatores, et defensores.* De quibus qui sunt, arbitrio iudicis relinqui solent juxta L. 1, ff. de Jure deliberan.; tamen in conscientia, ipsa est optimus iudex, si hujusmodi malefactores quatenus tales sunt, aut verbis, aut factis defendit, aut favorem præbuit, etc. Dubitari vero potest sicut in præcedente puncto, an dantes consilium, comprehendantur. Et quidem auctores communiter extendunt hanc censuram ad dantes consilium, ut videre est in Angelo, verb. *Excommunicatio*, 5, casu 48, et Cajet., verb. *Excommunicatio*, cap. 48. Illi tamen loquuntur juxta antiquiores Bullas, quæ expresse addebant verbum *consilium*, ut Cajetanus refert et Navarrus notat. In Bulla tamen Gregorii et Clementis verbum illud omisum est. Nihilominus Navarrus, num. 59, ait etiam nunc illos comprehendendi. Quia negari non potest (inquit) eum, qui consulit, auxiliari vel favere, argumento L. Quod favore, C. De legibus. Sed verba illius legis sunt: *Quod favore quorundam constitutum est, quibusdam casibus ad læsionem eorum nolimus inventum videri*; quæ verba quid ad rem præsentem faciant, non video. Cajet. citat etiam Bartolum in l. Si unius, § 1, ff. de Injuriis. Sed nihilominus negativa pars mihi magis probatur, propter ea quæ dixi in superiori clausula.

23. *Dubium quotidianum ac necessarium.* — *Angeli sententia.* — *Aliorum sententia.* — Superest vero quotidianum ac necessarium dubium, an qui ex instituto suæ navigationis latrocinium seu officium piratæ non exercet, sed ob sua negotia vel justum bellum navigat, interim tamen casu aliquo spoliat Christianos navigantes, incurrat hanc censuram. Item an ii, qui titulo belli quamvis injusti eos in mari spoliarent, contra quos se bellum gerere profiterentur, hanc excommunicationem incurrant. Circa hoc Angel., in Summ., *Excommunicatio*, 5, casu 48, sentit in omnibus his casibus incurrere hanc censuram; neque aliud putat ad eam incurrendam requiri, nisi in mari de-

prædari absque titulo justis belli; nam hoc sufficit ad constituendum piratam. Idem sentit Cajet., dict. cap. 48, dicens, *canonis istius materiam esse latrocinium maritimum*; sentit ergo quoties hoc latrocinium fit, satis esse ad illam censuram incurrendam.

24. *Sylvestri conditiones, ut aliquis sit et dicatur pirata.* — *Sylvestri conditiones impugnantur.* — Contrarium tenet Sylvest., *Excommunicatio*, 7, in 20 censur., n. 55 et 56, citans summam Rosellam, Joan. Andream, Joannem de Lign., et Panorm., qui dicunt ad incurrendam hanc censuram non satis esse in mari committere latrocinium, nisi qui committit, sit pirata; nam ex vi hujus clausulæ piratæ tantum excommunicantur. Ut autem aliquis sit et dicatur pirata, tres conditiones requirit Sylvest. Prima est indifferentia spoliandorum, scilicet, quia non unam nationem tantum, sed quaecumque spoliare intendit. Secunda, ut hoc faciat principali intentione, ut si Genuensis (inquit) principaliter intendat vacare suis negotiis, etiamsi concomitanter intendat spoliare omnes Venetos. Tertia, ut id faciat non bannito bello, quia si habet bellum etiam injustum, non est pirata. Verumtamen hæc voluntarie et sine probatione, atque adeo sine probabilitate mihi dicta videntur, præsertim quoad duas primas conditiones. Nam sequitur ex prima conditione, eum non esse piratam, nec incurrere hanc censuram, qui per mare discurret intentione spoliandi tantum Hispanos aut Lusitanos ex India venientes, idque injuste exequitur, et nullum aliud latrocinium. Consequens est omnino falsum, quia ille vere est maritimus latro et pirata, et ideo in illum verba hujus clausulæ propriissime conveniunt, ut recte contra Sylvestrum consideravit Navarrus supra, num. 59. Præterea quid est absurdius quam dicere eum, qui navigat intentione deprædandi, eamque exequitur, propterea quod simul, et principaliter intendat mercaturam, non incurrere hanc excommunicationem; nam etiam qui furatur propter mœchiam, principaliter est mœchus, quam fur, sed non propterea censuram contra fures latam effugeret, quia parum refert, qua intentione quis committat, si actum illum perfectum et consummatum committit, cui jure ipso annexa est excommunicatio. Ita ergo est in præsentem; nam sicut ille vere est fur, ita etiam hic est vere pirata, etiamsi secundaria intentione piraticam exercent; ut enim sit perfectum et consummatum peccatum, satis est voluntas

committendi talem actum cum illius executione, quaecumque intentione fiat.

25. *Deprædantes in mari titulo belli etsi injusti, non incurrunt hanc excommunicationem.* — Atque hinc inferri videtur, etiamsi quis titulo seu appellatione belli, quod plane injustum est, latrocinia hæc maritima exercent, non effugere hanc censuram, quia re ipsa illud est verum latrocinium in mari commissum, quaecumque intentione fiat, et ideo alio titulo seu nomine vestiatur. Sed nihilominus quoad hanc partem probabilior est contraria sententia; nam aliud est loqui de injustitia generatim sumpta, quæ late loquendo, solet in universum latrocinium vel furtum appellari, aliud vero est loqui de proprio furto seu rapina, a quo nomen piratæ seu latronis maritimi sumptum est. Quamvis ergo quæ rapiuntur in bello injusto sumantur injuste, et hoc modo illud dici possit latrocinium, tamen quia non fit solo titulo accipiendi rem alienam, sed titulo vindictæ, seu pœnæ, aut etiam defensionis, habet peculiarem modum injustitiæ distinctum a latrocinio. Et ita qui solum hostes suos, contra quos habent publice indictum bellum, in mari deprædantur, aliis vero nocumentum non inferunt, communi appellatione non censentur piratæ, nec latrones, sed injusti bellatores. Et ideo non comprehenduntur sub hac lege.

26. *Qui incidenter semel aut iterum in mari deprædatur, non incurrit.* — Atque idem dicendum censeo in priori casu proposito de eis, qui aliquando incidenter deprædantur in mari. Quam esse omnium sententiam dicit Navarrus; et ita illam approbat ut per se certam absque probatione. Mihi tamen non videtur quidem carere difficultate, quia ad incurrendam censuram unus actus sufficit, etiamsi lata sit contra homicidas et alios similes, quia in malis unus actus sufficit ad hujusmodi denominationem; nam malum ex quocumque defectu; et ita absolute dicitur fur vel latro, etiamsi semel tantum furatus sit; unus autem actus maritimi latrocinii, etiamsi incidenter fiat, in toto rigore latino et juridico *piratica* dicitur, argument. l. Servus, ff. de Actionib. et oblig.; ergo qui vel semel illam committit, vere dicitur pirata. Eo vel maxime, quia non sine causa adduntur in hac clausula omnes illæ voces: *Piratæ, cursarii et latrunculi maris*; nam saltem sub hac tertia appellatione comprehendi possent hi, qui tantum aliquando et incidenter deprædantur. Nihilominus tamen, quia materia est pœnalis

et restringenda, et juxta communem sententiam hæc lex intellecta est de iis, qui quasi ex officio nauticum latrocinium exercent, ideo ab illa non videtur recedendum. In illo ergo casu habebit locum cap. 3 de Raptoribus, sed ibi non fertur excommunicatio ipso jure, sed ferri mandetur in eos, qui *Romanos, aut alios Christianos pro negotiatione, aut aliis honestis causis navigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt*. Nam quia ille textus de spoliatis absolute loquitur, ideo in iis etiam, qui vel semel spoliant, locum habet. Est etiam alia notanda differentia inter textum illum et clausulam nostram, quod ille non restringitur ad mare, sed simpliciter loquitur de navigio vectis; unde in fluminibus etiam procedere potest; nostra autem censura seu clausula solum habet locum in latronibus maris. Unde si qui essent, qui in solis fluminibus deprædarentur, illam censuram non incurrerent, ut Navarrus advertit, et sentit Angelus, dicens hanc censuram esse contra eos qui deprædantur in mari.

Quarta censura contra naufragantium Christianorum bona spoliantes.

27. *Quando incurratur excommunicatio cap. Excommunication., de Raptoribus. — Cajetani opinio. —* Quarta censura Bullæ Cœnæ fertur contra omnes et singulos, qui Christianorum quorumcumque navibus tempestate jactatis, seu quoquo modo naufragium passis, sive in ipsis navibus, sive ex eisdem ejecta in mari vel in littore inventa cujuscumque generis bona, in cujuscumque maris regionibus et littoribus subripiunt. Similis censura (licet non reservata) lata fuerat in Concilio Lateran. sub Alexandro III, et habetur in cap. Excommunicationi, de Raptoribus, quamvis verbis brevioribus et obscurioribus, scilicet: *Qui Christianos naufragium patientes damnata cupiditate spoliant rebus suis, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se noverint subjacere*. Igitur utroque ex his juribus fertur excommunicatio in eos, qui occupant bona naufragantium. Differunt tamen primo, nam ex vi Bullæ Cœnæ solum requiritur actio subripiendi ad incurrendam censuram, ut patet ex tenore dictorum verborum; at vero ex vi cap. Excommunicationi, præter actionem spoliandi requiritur mora restituendi, ut satis etiam patet ex citatis verbis et notavit Navarrus, dict. cap. 27, n. 118. Unde difficile est ad explicandum, quando talis excommu-

nificatio ex vi illius textus incuratur. Cajet., verb. *Excommunicatio*, cap. 23, ait, acceptionem non puniri in dicto textu, quia non est intrinsece mala, sed interdum potest esse actus charitatis; detentionem autem, cum jam sit invito domino, esse intrinsece malam, et ideo puniri per illam censuram. Unde fit, ut tunc incuratur illa censura, quando detentio incipit esse injuriosa et contra rationabilem domini voluntatem. Et quia obligatio restituendi seu reddendi rem alienam, per se loquendo, est ad statim, cum primum opportune et moraliter fieri potest, ideo, quam primum accipiens præmittit hanc opportunitatem sciens et volens, tunc censetur jam esse in sufficienti mora reddendi, ut statim illam excommunicationem incurrat. Nec requiritur alia admonitio, quia ipsa lex sufficienter admonet, et cum ferat excommunicationem hanc ipso jure, ut verba citata declarant, non expectat aliam admonitionem ab homine faciendam.

28. *Cajetani sententia quoad partem approbatur. — Verus dicti cap. sensus. —* Quæ doctrina quoad hanc posteriorem partem mihi placet, non vero quoad priorem, in qua videtur supponere textum illum non loqui de acceptione injusta, sed de acceptione absolute; atque ita intellexisse videtur Navarrus. Et ideo ait, non solum attentata Decretali, sed etiam attentata Bulla, acceptionem non sufficere ad censuram contrahendam, sine mora et voluntate restituendi. Addit vero limitationem, nisi *acceptio fuerit scienter patefacta, quia tunc illa sufficit*. Quæ verba mihi sunt obscurissima, et applicata ad Decretalem non sunt vera, quocumque sensu intelligantur, et ad Bullam non sunt necessaria. Itaque intelligo Decretalem loqui de acceptione injusta, quæ procedit ex voluntate sibi rapiendi hujusmodi bona aliena, quæ actio intrinsece mala est, et nihilominus noluisse Concilium propter illam solam excommunicationem imponere, sive scienter et patefaciendo suam malitiam, sive quocumque alio modo, quia Decretalis indistincte loquitur. Ratio vero non est alia, nisi quia noluit Concilium tam severe agere cum his raptoribus, et fortasse etiam quia illa acceptio, quamvis male facta, poterat esse utilis naufragium patientibus, si eis tandem restituerentur bona, quæ alioqui forsitan perirent. Hunc autem esse sensum Decretalis, patet, tum ex illis verbis: *Damnata cupiditate spoliant*, quæ verba aperte significant iniquam acceptionem. Item quia illa excommu-

nificatio (ex mente Concilii) non contrahitur nisi ob omissionem reddendi talia bona suis dominis, ut declarant illa verba: *Nisi ablata reddiderint*; ergo acceptio quantumvis iniqua et scienter ac patenter facta, non sufficit ad illam censuram incurram, quia censura ipso jure lata non incurritur, donec consummetur actus ipso jure requisitus.

29. *Refellitur evasio. — Corollarium. —* Nec satisfacet qui dixerit, ipsam acceptionem injustam cum voluntate retinendi, et nunquam reddendi esse injustam retentionem et quamdam omissionem reddendi; falsum enim hoc est, nam redditio supponit rei acceptionem et necessario requirit aliquam moram inter utramque. Nec refert, quod a principio potest quis habere voluntatem non reddendi suo tempore, et consequenter habere malitiam, quæ est in non restituendo, quia tota illa malitia quoad hoc est mere interior et nondum exercuit actum seu omissionem externam, cui annexa fuit excommunicatio. Unde obiter infero, quod licet is, qui talia bona inique rapuit, aliquo tempore perseveret in illa voluntate non restituendi, si tamen nondum habuit occasionem restituendi, neque prætermisit aliquam debitam diligentiam, nondum contraxit illam excommunicationem, donec in ipsamet redditione externa incipiat esse in mora vel negligentia morali procurandi illam. In quo recte dixit Cajetanus, addens, et merito, nullam aliam monitionem requiri, secutus Panormitanum in dict. cap. Excommunicationi. Et utrumque sequitur Navarr. contra Joan. Andr. et Sylvestrum, qui certe nulla probabili ratione nituntur.

30. *Quid juxta Bullam dicendum. — Per quam subripiendi actionem juxta utriusque Pontificis Bullam hæc censura incuratur. —* At vero juxta tenorem Bullæ sola acceptio injusta sufficit ad hanc censuram contrahendam; hanc enim significat in omni proprietate verbum *subriperint*, ultra quod nihil additur, quod ulteriorem moram vel aliquam aliam specialem conditionem requirat. In Bulla autem Gregorii additur: *Rapuerint aut scienter sibi ipsi acceperint*, quod perinde est; aliud autem verbum, quod ibi additur, statim explicabo. Ex his vero intelligere licet, oportere hanc acceptionem esse injustam, non quacumque injustitia, sed illa, quæ est contra tales personas naufragium passas. Unde si quis inculpabiliter ignoret illa bona esse naufragiorum, etiamsi putet esse aliena, et inique accipiat, non incurret excommunicationem,

quia formaliter non agit contra hunc canonem. Et ad hoc explicandum videtur additum in Bulla Gregorii illud adverbium *scienter*; imo ex vi illius in rigore sumpti, ut in hujusmodi legibus sumi solet, nec ignorantia culpabilis ad censuram illam contrahendam sufficeret, nisi peccatum sit ex malitia seu certa scientia. Nunc vero illa quæstio sublata est in Bulla Clementis; nam verba illa omnia ommissa sunt. Actio ergo subripiendi hæc bona naufragorum, sive ex scientia, sive ex quacumque ignorantia culpabili procedat, dummodo ad gravem malitiam in eo genere sufficiat, est nunc sufficiens causa ad hanc censuram incurram.

31. *An naufragantium bona subripietes, neque restituentes, duplicem excommunicationem incurrant. —* Ex his vero nascitur non contemnenda dubitatio, an qui nunc subripit hæc bona et postea morosus est et pertinax in eis retinendis, duas incurrat excommunicationes, unam ex Bulla Cœnæ, aliam ex cap. Excommun. Et licet supra dixerim, quando censura Bullæ Cœnæ concurrat cum censura juris, non multiplicari censuras, nihilominus in præsentis dubio censeo multiplicari, quia revera non concurrat censura Bullæ cum censura illius capituli, sed propter diversas causas seu peccata latæ sunt; peccatum enim non restituendi distinctum est a peccato rapiendi, et censura Bullæ fertur propter latrocinium, censura vero illius Decretalis fertur propter retentionem. Est tamen discrimen, quod excommunicatio illius Decretalis reservata non est. Cajetanus vero vocat illam Episcopalem, sed melius dicetur nulli reservata, quia non solum Episcopus, sed quilibet sacerdos proprius illam auferre potest juxta regulam cap. Nuper, de Sentent. excom. Alia vero reservata est Summo Pontifici, sicut aliæ omnes illius Bullæ, ut in fine hujus disputationis videbimus.

32. *Occupans bona fide hæc bona cum animo reddendi domino, si voluntatem mutet, quam censuram incurrat. — Responsio. — Objectio. — Responsio. —* Hinc vero nascitur aliud dubium, an si quispiam bona fide hæc bona accipiat, vel quia ignorat esse naufragantium, vel certe (quod frequentius evenire potest) si illa occupet a principio animo conservandi et restituendi domino (quod sine dubio sæpe potest et sine censura, et licite fieri), postea vero voluntatem mutet et incipiat retinere sibi, quam censuram incurret, an Bullæ, vel Decretalis, vel utramque? Respondeo in primis, semper in-

currere censuram Bullæ, quia, licet materialiter tunc non accipiat rem, quia jam apud se habebat, moraliter tamen illam primo tunc subripit, quando incipit eam ut propriam retinere. Quantum ad aliam vero censuram distinguere oportet; nam fieri potest, ut quis mutet illam voluntatem et incipiat rem sibi usurpare seu ea uti ut propria, priusquam sit in mora reddendi illam domino, quia nondum oblata fuit occasio eam reddendi; et tunc opinor nondum contrahi aliam censuram, ut a fortiori patet ex dictis. Si autem oblata occasione reddendi illa bona vero domino, tunc mutavit voluntatem et omisit reddere, sibi que retinuit, tunc opinor utramque censuram simul incurrere, quia illa simul et quasi eminenter est et injusta acceptio, ut ostensum est, atque est etiam injusta detentio, quia non oportet, ut hæc mora reddendi sit post acceptionem injustam, sed satis est quod sit post acceptionem realem, quæcumque illa sit. Nec refert, quod c. Excommunic. loquatur, ut diximus, de acceptione injusta, quia id solum fuit ad declarandum, quod per solam acceptionem, etiamsi injusta sit, non incurritur excommunicatio; non vero quod illa sit simpliciter necessaria, ut qui morosus fuerit in reddendis illis bonis, excommunicationem illam incurrat. Dices: cum in eo casu una et eadem culpa sit contra utramque legem, cur non erit etiam eadem censura? Respondetur, quia a principio, et ex se distinctæ fuerunt, et causas formaliter diversas respiciunt, quam formalem diversitatem etiam in eo casu retinent. Verum est in ordine ad effectus morales (excepta reservatione) non multum referre in eo casu multiplicari censuras, quia explicata illa causa, eadem absolutione, utraque auferetur, si absolvens habeat in utramque potestatem.

33. *An fautores et receptatores hac censura comprehendantur. — De receptatore solius personæ raptoris. — Quid de recipiente bona, non ut fiat illorum particeps. — Quid si bona a raptore accipiat ex antecedente pacto illa inter se dividendi. — Præterea dubitari potest, an hæc excommunicatio extendatur ad fautores seu adjutores et ad receptatores. De his enim nulla fit mentio in Bulla Clementis. Quare dicendum est, hos non comprehendendi, nisi et illi dici possint spoliatores, propter regulam generalem supra traditam ex Cajetano. Et quidem in hoc genere peccati dantes favorem et auxilium dici possunt spoliatores, quia per se ac proxime cooperantur tali crimini.*

Quando enim plures concurrunt ad furtum, omnes vere furantur, etiamsi aliquis sit principalis, alii vero quasi ministri seu coadjutores, quod secus est de consiliario, ut supra dixi. De receptatore vero majori distinctione opus est. Potest enim esse receptator solius personæ, quæ tale commisit; et de hoc non est dubium, quin hæc censuram non contrahat, quia verba hujus prohibitionis in toto rigore ad illum non pertinent. Potest item esse receptator bonorum, non ut fiat particeps eorum, sed solum ad occultanda et custodienda illa. Et de hoc etiam existimo non incurrere hæc censuram, quia non potest dici in rigore spoliare alterum, etiamsi remote et indirecte fiat particeps illius criminis. Tertio vero potest quis esse receptator vel potius particeps honorum, quia is qui ea accepit, cum altero illa dividit vel ei donat. Quod dupliciter potest contingere. Primo quod id fiat ex aliqua conventionem vel mandato antecedente ipsam spoliationem, ita ut duo conveniant, ut quisque, quod potuerit, accipiat, et postea inter se dividant, vel quod unus accipiat, alteri redditurus, cujus mandato et expensis id agit. Et in eo casu opinor hujusmodi receptatorem incurrere hæc censuram; nam est vere spoliator et latro. Adde vero illam non incurrere donec actu recipiat bona, ita ut si alter cum eo non dividat illa, non incurrat, quia antea respectu illius non est consummatum delictum, propter quod fertur censura; nam, licet antea peccaverit, adhuc tamen permanet in ratione mandantis seu consulentis tantum, et contra hos ut sic non est lata hæc censura.

34. *Quid de accipiente bona ab spoliante, nullo antecedente pacto. — Resolutio. — Alio vero modo potest contingere, ut quis recipiat talia bona, sine ullo antecedente pacto, sed ex mera voluntate surripientis; ita tamen ut sciat, qualia sint (nam si accepisset bona fide et ex ignorantia inculpabili, quamdiu illa duraverit, cessat difficultas, ut ex dictis patet). Propter hujusmodi ergo receptorem videntur addita in Bulla Gregorii illa verba: Aut ab aliis rapta seu accepta scienter receperint, quæ verba omissa sunt in Bulla Clementis, et ideo dubitari potest, an revocata sint, vel solum fuerint omissa, quia in verbo spoliaverint, censentur sufficienter contenta. Et quamvis facile possit in utramque partem disputari, mihi hoc posterius videtur probabilius, quia ille, qui sic accipit talem rem, moraliter verum dominum spoliatur. Quod*

ita breviter ex dictis declaro, quia ille, qui sic accipit talia bona, tenetur illa reddere vero domino; ergo, si sit in mora reddendi, agit contra cap. Excommunicationi, ejusque excommunicationem incurrit; ergo a fortiori incidit in Bullam Cœnæ; ergo, si a principio injuste accepit animo retinendi sibi, in Bullam Cœnæ incidit; nam quod accipiat immediate in littore, vel mari, vel mediante priori spoliatore, non variat malitiam, neque quoad hoc lex hæc quidpiam distinguit.

35. *Hæc bona nulla præscriptione, aut consuetudine acquiri. — Tandem adduntur in Bulla verba, quibus revocatur quodvis privilegium, aut consuetudo in contrarium; ita ut nullo prætextu, etiam possessionis longissimæ, aut immemorabilis temporis talis abusus excusari possit. Unde inferunt Cajetanus et Navarrus, iniquam esse legem, per quam bona naufragantium his, aut aliis rebus, etiam piis, applicantur. Quod intelligendum censeo, si talis lex lata sit de bonis naufragantium acceptis injuste, aut contra intentionem Bullæ. Si vero talia bona recta intentione et conscientia custodirentur ne perirent, et fieret omnis diligentia moralis ad verum dominum inveniendum, non esset iniqua lex, quæ de bonis in hoc statu constitutis sanciret, ut post elapsam tempus moraliter sufficiens ad amittendam spem inveniendi verum dominum, in hos, vel illos usus distribuerentur; tunc enim jam eadem est ratio de his bonis, quæ de aliis derelictis, seu perditis.*

Quinta excommunicatio contra imponentes iniqua tributa.

36. *Quinta excommunicatio fertur in eos, qui in terris suis nova pedagia, seu gabellas, præterquam in casibus sibi a jure seu privilegio speciali Sedis Apostolicæ permissis imponunt, vel augent. Ita habent verba Clementis. Gregorius autem declarans personas, solum dicit: Ad id potestatem non habentes; in re tamen idem esse videtur; in Bulla vero Clementis explicatur, potestatem hanc duobus modis haberi posse, scilicet vel proprio jure, vel speciali Pontificis facultate. Ubi statim duo interroganda occurrunt. Unum est, quod sit illud jus, quo talis potestas habetur, et a quibus personis, et pro quibus casibus concedatur; aliud est, quo modo ad Pontificem pertineat, hanc facultatem dare illis personis, et in illis casibus, in quibus alias non habent dominium, vel jus sufficiens ad hæc vectigalia imponenda.*

37. *Quis tributa imponere possit jure ordinario. — Sed quia hic non licet omnes incidentes quæstiones exacte tractare, circa priorem dicendum est, potestatem hanc imponendi vectigalia solum apud supremos principes, qui in temporalibus superiorem non habent, residere. Unde, in tit. 56 Feudorum, Quæ sint regalia, inter alia numerantur vectigalia et pedagia; illa autem regalia participant, non solum qui reges nominantur, sed etiam qui cum illis in supremo dominio conveniunt. Quo fit, ut omnes alii principes et domini temporales, qui supremi non sunt, comprehendantur sub hac censura, si absque alia facultate hæc tributa imponant, aut alia exigant, præter ea, quæ vel imperatoria, aut regia, vel sufficienti Ecclesiastica potestate imposita sunt, vel ex antiqua consuetudine, a tempore, cujus non extat memoria, introducta, arg. c. Super quibusdam, de Verb. signific. Atque ita constat, quæ personæ hanc facultatem habeant, scilicet, solas regias, et quo jure, scilicet, jure communi tam civili quam canonico; imo videtur esse hoc quasi commune jus gentium, et quasi ex natura rei consequens ad supremam et regiam potestatem, si ita completa sit, ut suum munus perfecte possit exequi. Et ob eandem causam talis facultas jure ordinario merito negatur inferioribus, quia non debent subditi tot oneribus gravari, quæ fuit etiam sufficiens ratio ferendi hanc censuram. In quibus autem casibus sit permissum a jure ipsis etiam principibus supremis hæc tributa imponere, non opinor esse aliquo jure scripto definiendum, sed ipso intrinseco jure justitiæ; non enim habent hi principes certas leges definientes, seu numerantes casus, in quibus possunt hæc tributa imponere, nec etiam suo arbitrio possunt ea imponere vel augere, sed pro ratione suæ necessitatis, in ordine ad defensionem reipublicæ, vel aliam publicam utilitatem, et servatis conditionibus, vel ex natura rei, vel ex proprio jure et consuetudine uniuscujusque regni ad justitiam requisitis, de quibus non est hic plura dicendi locus, quæ in summa, plures tamen referens, attigit hic Rebuff., in sua hujus Bullæ expositione.*

38. *Incurrantne hæc censuram supremi principes iniqua tributa imponentes. — Resolutio. — Hinc vero nascitur dubium ad præsentis clausulæ explicationem necessarium, an hi supremi principes hæc censuram incurrant, quando injusta tributa imponunt, potestatem suam excedentia. Quod dubium*

attingens Navarrus supra, num. 61, absolute negat eos in hac clausula comprehendi; et juxta tenorem Bullæ Gregorianæ videtur id satis probabile, quia solum excommunicat eos, qui tributa imponunt, cum simpliciter et absolute ad ea imponenda potestatem non habeant; principes autem supremi non sunt hujusmodi, quia absolute potestatem habent, licet ea interdum male utantur. At vero juxta formam verborum Clementis non videtur sane hæc opinio probabilis; imo ad illam excludendam videntur hæc verba mutata. Non enim excommunicat eos, qui potestatem non habent, sed eos, qui in casibus sibi non permissis gabellas imponunt; ergo etiamsi alias habent potestatem ad imponenda tributa, si ea utuntur in casibus sibi non permissis, contra hanc prohibitionem agunt, et consequenter hanc censuram contrahunt. Neque fortasse alia erat mens Gregorii; magis enim necessaria est hæc prohibitio ad cohibendum excessum habentium. Nam domini non supremi, sicut potestatem non habent ad imponenda tributa, ita rarissime tentant illa imponere; et, quamvis tentent, cum habeant superiorem in temporalibus, ab illo possunt facile cohiberi; at vero supremi principes, qui potestatem habent, et superiorem temporalem non habent, facile possunt in usu illius potestatis excedere; ideoque ad eos maxime dirigi videtur hæc lex, si in casibus sibi non permissis tributa imponant, vel (quod in idem recidit) si potestate uti velint, ubi re vera potestatem non habent. Et ita tunc vere dici possunt imponere *tributa potestatem non habentes*, ut ait Gregorius, quia licet alias habeant, non tamen ad hoc; nam, cum est sermo de potestate, respective debet intelligi, scilicet respectu actus, de quo sermo est.

39. *Quomodo possit Pontifex facultatem ad tributa imponenda dare.* — Altera interrogatio erat, quomodo possit Summus Pontifex hanc facultatem dare. Ad quam respondetur breviter, Summum Pontificem non solum in spiritualibus, sed etiam suo modo in temporalibus habere supremam potestatem, directe et per se in suis terris, ubi est rex, et supremus dominus temporalis; in aliis vero indirecte, et per aliud, scilicet in ordine ad spirituale bonum alicujus regni, vel totius Ecclesiæ, ut ex propria materia nunc suppono. Per hanc ergo potestatem, et in ordine ad eundem finem potest Summus Pontifex concedere facultatem imponendi vectigalia, etiam illi principi, qui nullam ad hoc potesta-

tem habet, vel pro aliquo casu, in quo sine tali facultate ea imponere non posset. Sicut etiam per eandem potestatem potest Summus Pontifex aliquas personas eximere a tributis temporalibus debitis alicui principi, si ad spiritualem finem id necessarium, vel valde utile, aut decens sit.

40. *Princeps extra suas terras tributum imponens, hanc excommunicationem incurrit.* — *Quid si princeps tributum etiam pro personis exemptis imponat.* — *Objectioni occurratur.* — Ex his ergo satis constat in quas personas feratur hæc censura. Ut vero declaratur, propter quas actiones feratur, singula fere verba clausulæ expendenda sunt. Primum est illud, *in terris suis*; necesse est enim, ut impositio tributi respiciat territorium subjectum ei, qui tributum imponit, et respectu provincie, civitatis, aut loci ex se generale sit; nam hanc vim habent citata verba. Statim vero emergunt duo dubia, an si rex imponat tributum in aliqua terra sua, et in eo casu, in quo illud imponere potest, denique alias justum, tamen quoad personas generalius illud imponat quam juste possit, comprehendendo, v. gr., clericos, vel alias personas exemptas, an incidat in hanc censuram Bullæ. Et breviter dicendum est, non incidere ex hoc capite, quidquid sit de alio pertinente ad libertatem Ecclesiasticam, de quo infra. Ratio est, quia non verificantur in eo facto verba Bullæ; nam in eo casu dici non potest, Regem illum imponere in terra sua tributum in casu sibi non permissio, sed modo non permissio, aut circa personas non permissas; hæc autem circumstantiæ non prohibentur, vel puniuntur ex vi hujus clausulæ, ut ex dictis verbis patet. Et ita sentit Navarrus citato loco. Dices, ibi non prohiberi tantum imponere, sed etiam augere gabellas; ergo in illo casu saltem ratione illius augmenti incurretur hæc censura. Respondetur, gabellam non dici augeri ex eo quod fructus ejus ex majori multitudine personarum crescat, sed ex eo quod major impositio pro singulis fiat; et de hoc augmento est ibi sermo, juxta sensum, et intelligentiam omnium; in casu autem proposito non intervenit tale augmentum, ut per se patet.

41. *An rex solis privilegiatis tributum imponens incurrat hanc censuram.* — Aliud dubium est, si rex imponat tributum in casu alias justo, seu ex justa causa, nolit tamen illud imponere toti populo ne illum gravet, sed vel clericis tantum, vel nobilibus, et alias

privilegiatis, in hoc injustitiam committens, an incurrat hanc censuram. Quæ res dubia quidem videtur, sed considerata verborum proprietate, dicendum apparet non incurrere, quia vel tale tributum respicit terram, vel personas tantum; si personas tantum, ergo tunc non imponit rex tributum in terra sua, sed in hac vel illa persona, atque ita non committit contra hanc clausulam, quæ tractat de imponentibus tributa in terris suis. Si vero respicit territorium ipsum, non delinquit ibi imponendo tributum in casu sibi non permissio; nam, ut supponitur, causa, seu casus erat sufficiens; sed peccat ob acceptionem personarum, quod est peccatum diversæ rationis hic non punitum. Aliud vero dicendum esset, si causa etiam justa ad imponendum tributum deesset; nam, licet pro personis alias expositis ad solvenda tributa poneretur, censeretur imponi injuste, et in casu non permissio; ergo etiamsi ex parte personarum, quibus imponeretur, simul justitia deesset, semper tributum illud esset impositum in casu non permissio; ergo contra hanc prohibitionem et censuram. Quod maxime verum habet, si tributum imponatur solvendum ab omnibus personis talis conditionis hujus terræ, vel oppidi; nam sic impositum territorium respicit, quamvis non pro omnibus personis, quod necessarium non esse patet in legibus, vel statutis. At, si tributum imponeretur solum his, vel illis personis nominatim, certe videri posset non sufficiens materia hujus censuræ, quia illa non sunt propria tributa in terris imposita, sed sunt exactiones personales iniquæ, de quo plura statim.

42. *Quid per pedagium et gabellas in Bulla Clementis significetur.* — *Corollarium.* — Alia verba expendenda sunt *pedagia, vel gabellas*, sunt enim in juribus varia nomina, quibus tributa significantur. Ex quibus nomen *tributi* generale est, alia vero sunt specialia, ut nomen *pedagii, guidagii, etc.*, quæ varias species tributorum ex locis vel rebus desumptas significant, ut Glossa, et Doctores declarant in c. Super quibusdam, de Verborum significat., et Sylvester late, verbo *Gabella*, et Navarrus, in c. Fratrnitas, 42, quæst. 2, circa finem. Ex his ergo duabus vocibus, quibus Bulla utitur, *pedagium*, speciale nomen est, significans tributum quod solvitur a transeuntibus per certa loca a principibus designata; *gabella* autem generale nomen videtur, comprehendens omne genus

exactionis et tributi. Quare non est dubium, quin hæc prohibitio generalis sit; nam illæ duæ voces usurpatæ sunt, ut æquipollentes, ut ex illa particula, *seu*, conjicere licet. Quamvis enim nomen *pedagii* juxta primam impositionem speciem illam tributi significet, tamen ex usu extenditur ad quodlibet tributi genus; quod significat *gabella*; non enim invenio hanc vocem ad aliquam speciem tributi significandam prius impositam fuisse. Quocirca, etiamsi in Bulla Pii V, de aliis speciebus tributorum fiat mentio in speciali, quæ in hac Bulla omissa sunt, non propterea minus universalis est hæc prohibitio; nam illa generalia verba tributa omnia complectuntur. Hinc vero infert Cajetanus in Summa, verbo *Excommunicatio*, capit. 74, eos, qui imponunt novas collectas, seu taxas, non incurrere hanc censuram; nam illæ nec *pedagia* sunt, nec *gabellæ* in propria significatione harum vocum, ad quam sunt hæc leges pœnales coarctandæ.

43. *Alia verba ejusdem clausulæ exponuntur.* — Rursus consideranda sunt illa duo verba, *imponunt, vel augent*; nam, ut recte notat Navarrus cum Sylvestro et Angelo, secundum in primo continebatur, quia augmentum *gabellæ* non fit sine nova impositione; et illud quod additur, novum tributum, seu *gabella* dici potest; nam, licet adjunctum præexistenti sit quasi pars tributi, et aliquis hac ratione contendere possit additionem illam non esse novi tributi impositionem, hoc tamen frivolum est, quia illud est valde accidentarium, et ex se illa impositio sufficiebat ad novum tributum constituendum; nihilominus tamen ad majorem explicationem illa verba multiplicata sunt.

44. *Hac excommunicatione etiam exigentes injusta tributa ligantur.* — Ultimo vero adduntur verba illa, *seu imponi vel augeri prohibita exigunt*, per quæ extenditur hæc prohibitio, ut non solum imponentes, sed etiam exigentes tributa, hac lege prohibita, comprehendat. Ita enim intelligenda, seu coarctanda est illa particula, *prohibita*, etiamsi in textu absolute ponatur; non enim excommunicantur hic omnes qui exigunt, vel usuras, vel simoniacam mercedem, et alia similia injusta, et consequenter prohibita, ut Cajetanus notat, et est per se clarum, quia verba sunt juxta subjectam materiam intelligenda. Ob hanc autem ampliacionem incurrunt hanc censuram omnes ministri, vel famuli, qui has gabellas prohibitas exigunt; et conductor, et